

LIIKUNTASEIKKAILU

- TAHTO -

TAHTO-TUNTI

ÄIDINKIELI 6. LK

Tarinoita liikunnasta

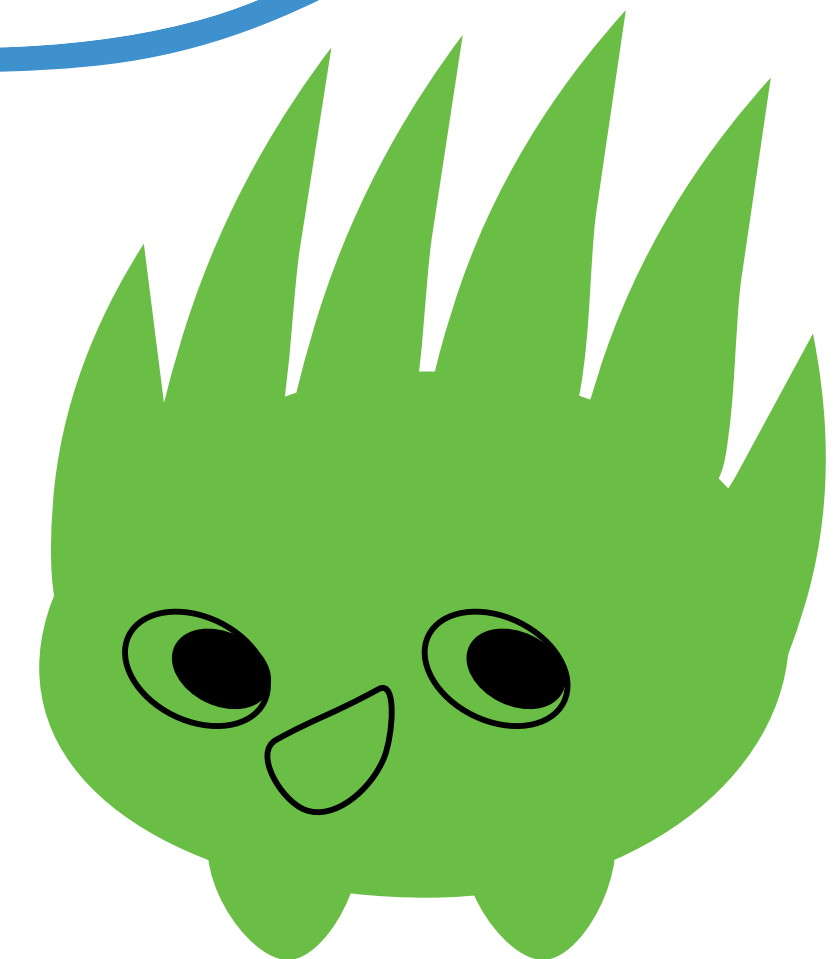

Suomalaisen liikunnan kehittyminen arjen taidoista urheilulajeiksi

Tiesitkö, että alkuperäiset suomalaiset liikuntamuodot liittyivät usein elinkeinoihin. Esimerkiksi metsästys, kalastus ja maanviljely vaativat fyysistä ponnistelua ja olivat olennaisia liikunnan muotoja.

Suomalainen liikuntahistoria heijastaa sekä käytännön tarpeita että arjen muutosta. Se on yhdistelmä perinteisiä elinkeinoja sekä nopeasti kehittyneitä urheilulajeja. Suomessa on myös humoristisia, kansainvälistä huomiota kerääviä urheilullisia kilpailuja.

Osaatko nimetä humoristisia urheilullisia lajeja?

Humoristisia suomalaisia urheilulajeja

Saappanheitto: Kilpailu, jossa heitetään saapasta mahdollisimman pitkälle.

Pellehyppy: Kilpailu, jossa tehdään yleisöä huvittavia temppuja pelleasuun pukeutuneena.

Eukonkanto: Kilpailu, jossa kannetaan nimensä mukaisesti naista läpi esteitä sisältävän juoksuradan mahdollisimman nopeasti.

Suojalkapallo: Suolla pelattava jalkapallo.

Ilmakitaransoitto: Kilpailu, jossa esitetään ilmakitaraa ja esitys arvioidaan.

Neppisautokilpailu: Vanhan ajan leluautoilla pelattava kilpailu.

Suomalaisia liikuntaperintätarinoita

Seuraavaksi pääset tutustumaan viiteen eri liikuntaperintetarinaan. Tarinat on kerätty 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Tarinat on koottu eri puolilta Suomea Suomen Urheilumuseosäätiön toimesta. Tarinat ovat teoksesta *Liikunnan kirjoja: Suomalaista liikuntaperinnettä vuosikymmenien varrelta* (1992), jonka on toimittanut Riitta Forsman. Tarinoita on muokattu alkuperäisestä kirjan tekstistä tätä oppimateriaalia varten.

1. Urheiluharrastukseni

-Kalevi Partanen

Ensimmäinen muistoni urheilusta kilpailuna on Raudusta, ajalta ennen talvisotaa. Olin neljän-viiden vuoden ikäinen, kun isot pojat järjestivät kotikylässämme hiihtokilpailuja. En itse juuri muista tapahtumasta yksityiskohtia, mutta kertovat minun sitoneen kattopäreitä jalkoihin suksiksi — ja niin sitä mentiin toisten perään. Mieleni on jäänyt tunne jännityksestä, joka sai minut ponnistelemaan kaikkeni. Ehkä juuri siinä oli se voima, joka on kantanut urheilua koko elämäni ajan.

1. Urheiluharrastukseni

Vanhimmat veljeni, Pauli ja Pekka, olivat kovia hiihtäjiä, ja heiltä sain esimerkkiä ja kannustusta. Iän karttuessa hankin omat sukset itse. Keräsin marjoja ja sieniä, myin ne ja säästin rahat oikeiden suksien ostoon. Lauantai-iltojen tärkein hetki oli suksien tervaaminen saunan lämmityksen yhteydessä.

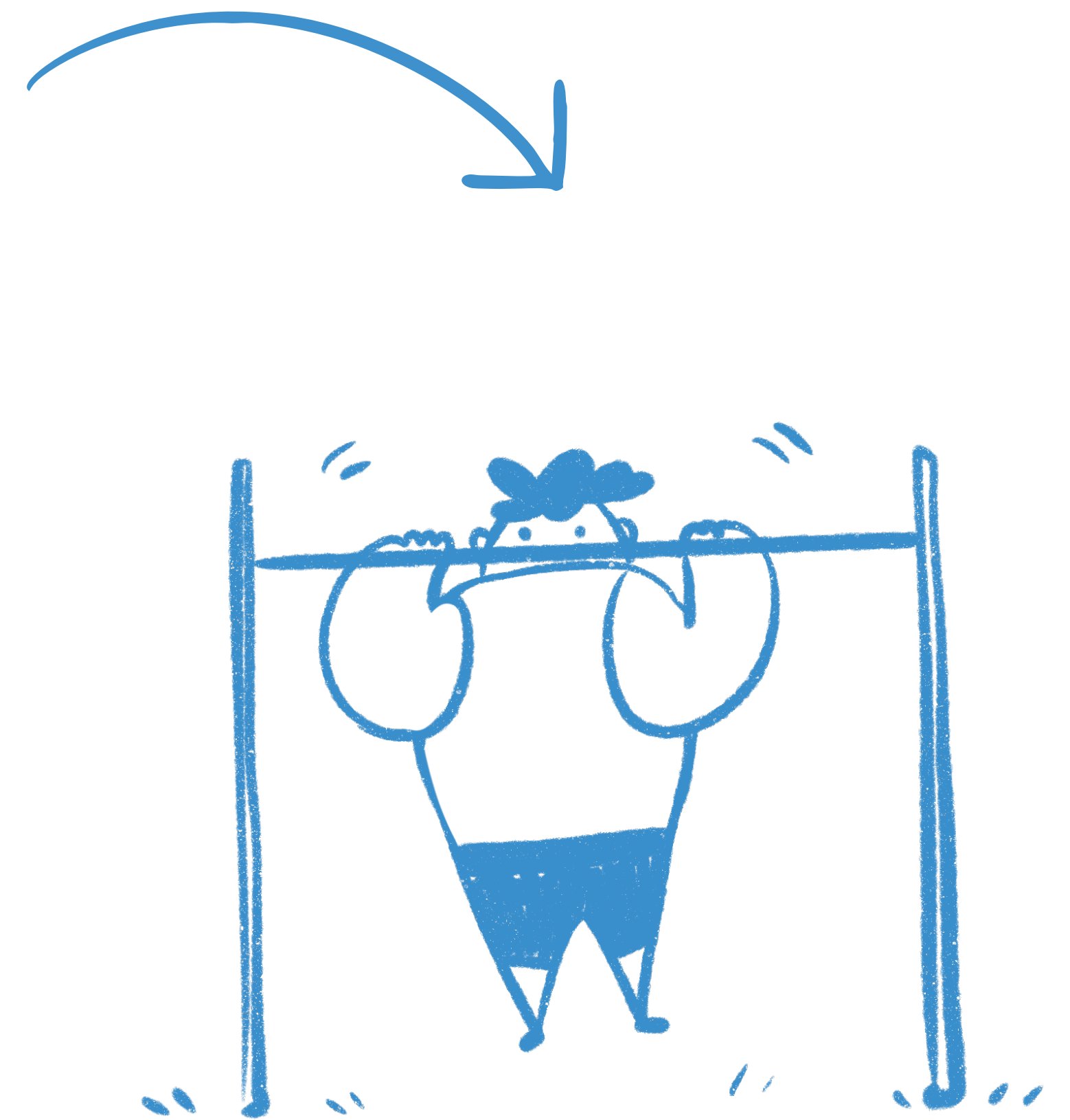
Kun oppivelvollisuus kutsui, olimme jo evakossa Pieksämäellä. Koulumatkaa kertyi viisi kilometriä, ja umpilumessa sitä riitti tarpomista. Sain silloin mäystimillä varustetut monot ja kotitekoiset sukset. Siitä alkoi varsinainen hiihtoharrastus. Koulun kilpailut olivat ensimmäiset oikeat kilpailuni.

1. Urheiluharrastukseni

Kesäisin kirmaillimme ahoilla, heitimme omatekoisia välineitä ja hypäsimme korkeutta koulun telineillä. Eräänä kesänä järjestimme Pieksämäen kauppalan poikien kanssa omat olympialaiset. Ensin käytiin tiukka kamppailu siitä, ketkä pääsisivät joukkueeseen. Olin kylän pojista nuorimpia, joten pääsy oli tiukassa. Yhtenä lajina oli leuanveto, jota harjoittelin salaa muilta pojilta. Kehityin lopulta joukon parhaaksi, ja sen ansiosta pääsin mukaan. Kun kisat koittivat, aiempi paras tulos oli 18 leukaa — minä tein 20 ja voitin. Siinä hetkessä opin, että harjoittelu todella kannattaa.

Aikuisena lajeikseni vakiintuivat hiihto ja ampumahiihto. Näihin lajeihin sain tuntumaa armeijassa ollessani. Alkuvuosina sukseni teki lähinaapurini, ja muut välineet rakensin itse.

Pohdi ja keskustele

1. Mistä materiaalista Kalevin ensimmäiset sukset oli tehty?

2. Miten Kalevi sai ensimmäiset oikeat suksensa?

3. Millaista voidetta suksen pohjiin laitettiin?

4. Oliko tarinassa sanoja tai asioita, jotka olivat erikoisia tai uusia?

Mikä on aho? Olenkohan sellaisella kirmannut?

2. Urheilua kansakoulun pihalla

-Elli Karvinen

Haluan kertoa lapsuudestani, joka oli liikuntaperinteeltään poikkeuksellisen rikas. Se johtui siitä, että synnyin ja kasvin Viipurin suurimman koulun, suomalaisen ja ruotsalaisen keskuskansakoulun, vahtimestarin kellarikodissa.

Käytössämme oli kaupungin suurin piha ja juhlasali, joka toimi myös voimistelusalina kaikkine telineineen. Kahdeksanlapsinen sisarusparvemme sai nauttia näistä tiloista vapaasti, erityisesti kolmen kuu-kauden kesälomien aikana.

2. Urheilua kansakoulun pihalla

Pihalla pelasimme krokettia sukulaisten ja koulutoverien kanssa. Vanhin veljeni kutoi itse tennisverkon, ja meistä tuli todennäköisesti ensimmäiset suomenkieliset, jotka pelasivat omia tenniskilpailuja täysin englantilaisin säännöin. Piha oli niin laaja, että saattoi juosta jopa sata metriä kilpaa. Loppukiri tehtiin, kun vähän kaarsi takapihan kautta. Olen yhä ylpeä siitä, että voitin kaikki veljeni pikajuoksussa, vaikka kestävyysjuoksussa jäin toiseksi.

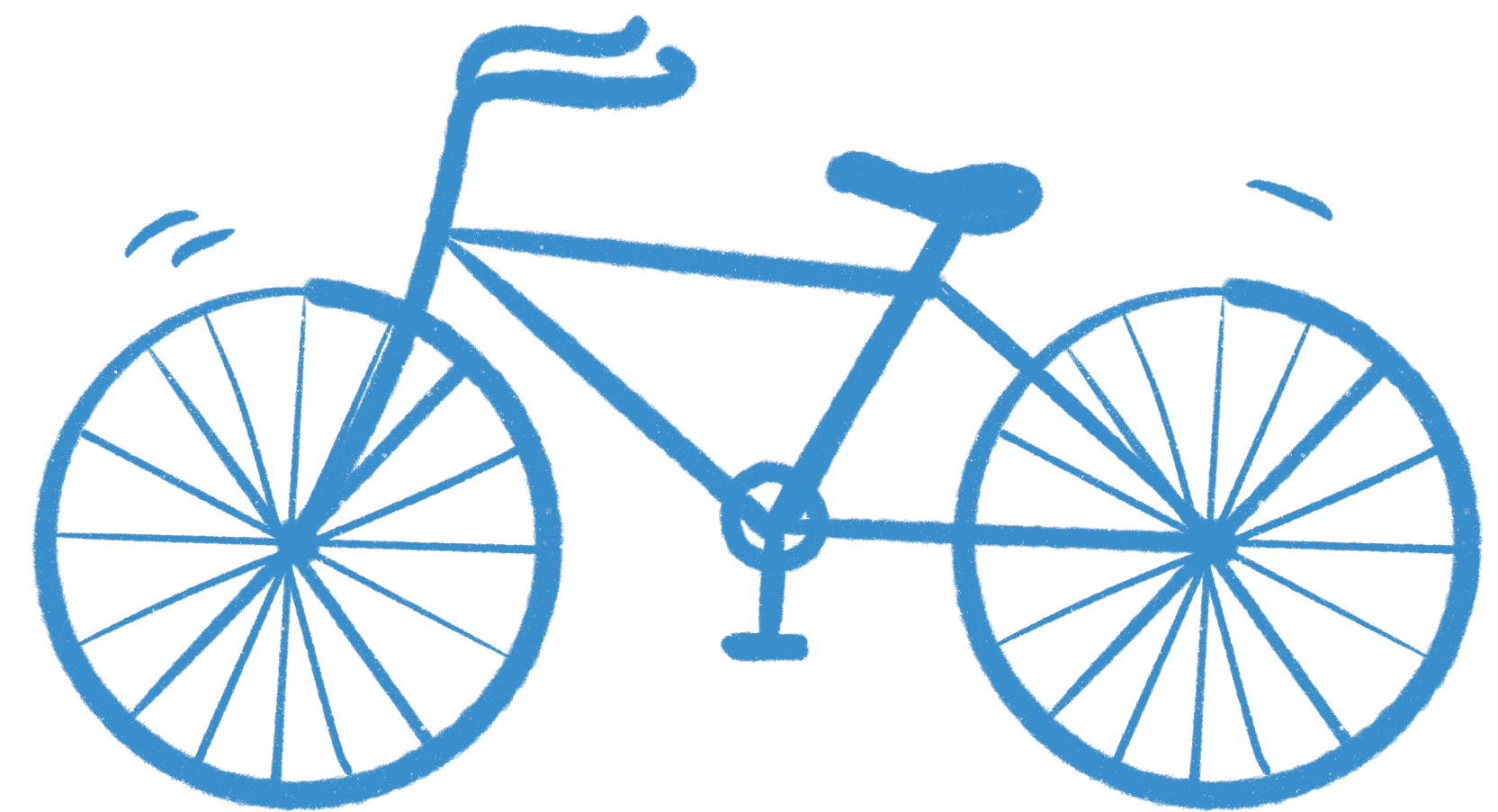
Pihallamme oli myös erinomainen ulkovoimistelupaikka: puutangot ja köydet kiipeämiseen, nojapuut, rekki sekä korkeuden ja pituuden hyppypaikat. Kaikki nämä olivat ahkerassa käytössä aina, kun vain aikaa liikunnalle löytyi.

2. Urheilua kansakoulun pihalla

Piha oli niin suuri, että siellä pystyi myös pyöräilemään. Kun opin ajamaan vanhimman veljeni polkupyörällä, pyysin isältä omaa naistenpyörää. Isä asetti ehdon: ”Jos pääset keväällä neljänneltä viidennelle luokalle, saat pyörän.”

Vuonna 1912 kevättodistuksessani luki: ”Siirretään ensimmäisenä oppilaana viidennelle luokalle.” Samana päivänä ostettiin oma pyöräni, ja niin alkoivat kesäiset retkemme. Meitä oli iloinen joukko: kolme tyttöä ja kolme poikaa. Retkeilimme Imatralla ja muilla kauniilla seuduilla. Muistot noista retkistä ja tovereista ovat minulle yhä kalliita ja rakkaita.

Pohdi ja keskustele

1. Miten koulun pihan ensimmäinen tennisverkko oli tehty?

2. Mitä yhteistä oli koulun pihassa vuonna 1912 ja teidän oman koulun pihassa?

3. Onko kesäloman viettäminen on muuttunut vuosikymmenien kuluessa. Jos on, miten?

4. Oliko tarinassa sanoja tai asioita, jotka olivat erikoisia tai uusia?

1912 oli kauan aikaa sitten. Silloin myös upposi Titanic ja Hannes Kolehmainen voitti kolme olympiakultaa juoksussa.

3. Törnävän poikien jalkapalloilu ja karaisu-uinnit

-Antti Helin

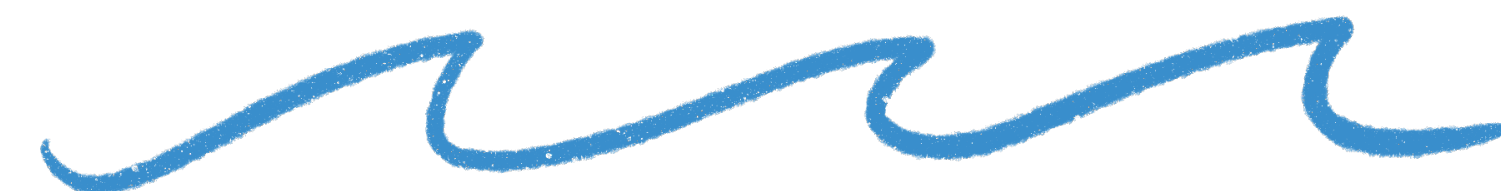
Törnävän oppikoulua käyvien poikien joukko kasvoi ajan mittaan niin suureksi, että peleihin riitti aina väkeä. Jalkapallo oli se laji, joka meitä eniten viehätti. Koulutehtävien jälkeen kokoonnuimme Törnävän kartanon lähellä olevalle tasaiselle kentälle, johon rakensimme maalit pyöreistä puunrungoista.

Missä on Törnävä?

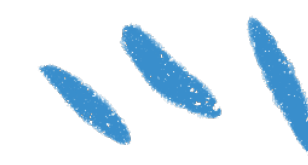
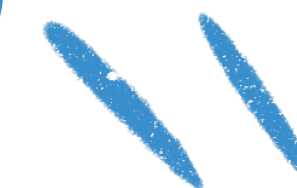
3. Törnävän poikien jalkapalloilu ja karaisu-uinnit

Pelit olivat hikisiä ja vauhdikkaita, ja niiden jälkeen pesu oli tarpeen. Muuta mahdollisuutta ei ollut kuin mennä jokeen uimaan. Vesi oli jo syksyn tullen kylmää, ja viileni päivä päivältä. Meille kehittyi kuin huomaamatta pieni kilpailu siitä, kuka pystyi sietämään kylmän jokikylvyn ilman selittelyä tai ilmeen värähdystäkään.

3. Törnävän poikien jalkapalloilu ja karaisu-uinnit

Lopulta tilanne meni siihen, että joen rannat olivat jo jääritteessä, kun vielä hikisinä juoksimme veteen. Tämä urheus sai kuitenkin ikävemmän käänteen: Ahosen Tapio ja Ojalan Aito sairastuivat vakavaan korvatulehdukseen ja joutuivat pitkäksi aikaa sairaalaan. Aito joutui olemaan koulusta niin pitkään poissa, että hänen oli palattava seuraavana syksynä samalle luokalle. Näin päättyi meidän innokkain jalkapallokaudemme – mutta into ei sammunut. Nuoremmat pojat jatkoivat lajia viisaammin ja säännöllisemmin poikien liikunnan ja yhteishengen perinteitä.

Pohdi ja keskustele

1. Tiedätkö minkä ikäisiä pojat olivat ollessaan oppikoulussa?

2. Mitä tarkoittaa karaisu-uinti?

3. Oletko sinä uinut avannossa?

4. Oliko tarinassa sanoja tai asioita, jotka olivat erikoisia tai uusia?

Ei kannata hikisenä juosta kylmään veteen.

4. Ensimmäinen verryttelypuku ja simmarit

-Maj-Lis Arpikari

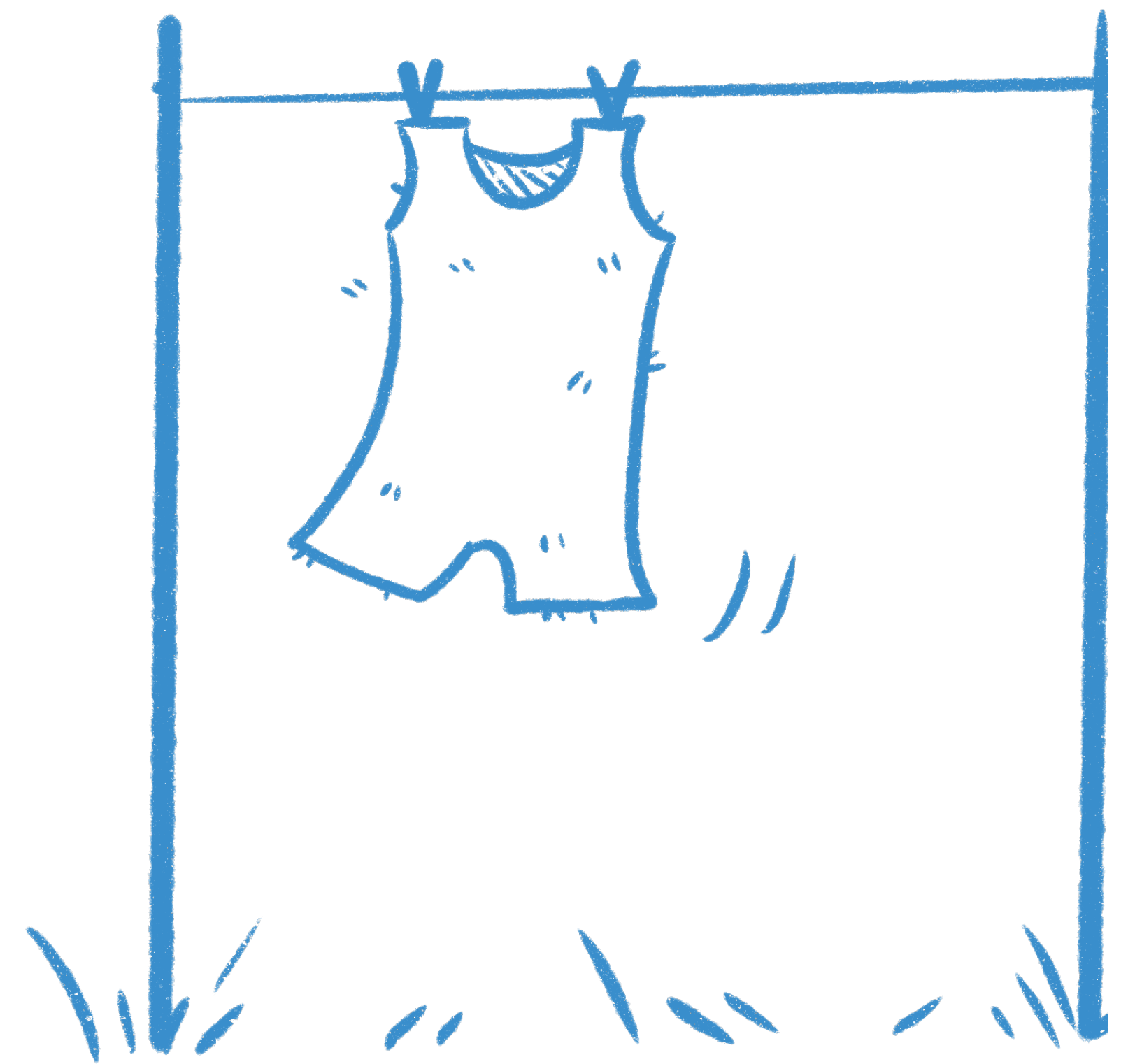
Se ensimmäinen verryttelypuku oli hyvä, ja se oli myös erään unelman täyttymys. Sitä ihailtiin ja odotettiin pitkään ennen kuin saatiin raha kokoon, että sen pystyi ostamaan. Tilattiin oman seuran puku urheiluseuran kautta, koska silti se saatiin edullisemmin. Ensimmäinen verryttelypuku oli vihreä väriltään, siinä oli kudotut hihansuut ja vielä seuran punainen merkki rinnassa. Oltiin tosi ko-meita. Puku oli pumpulitrikoota ja nukitettu sisältä, pehmeän ja suloisen tuntuinen. Sitä pidettiin alkuun kuin kukkaa kämmenellä, viikkailtiin ja hoivailtiin. Se kesti monen monet edustus- ja näytösmatkat. Urheiluvaatteita ei uimareilla ollut juuri kuin naisilla uimapuku ja miehillä simmarit. Alkuun oli niitä venyviä ja villaisia.

Villainen uimapuku?

4. Ensimmäinen verryttelypuku ja simmarit

Muistan lapsuudesta, että minulla oli laamapaidasta tehty uimapuku. Sen oli mummoni vain haaroista ommellut yhteen. Mummo taisi itsekin pitää uimisesta, sillä myöhemmin asuessamme Käpylässä kävimme Hietaniemessä uimassa kesäisin. Aikaisemmin kävimme myös Seurasaarella, mikä johtui siitä, että isoisäni oli siellä vahtina jäätyään eläkkeelle armeijasta ja veimme usein evästä hänellä. Siellä Hietaniemessä opin lopullisesti uimaan. Muistan sen kuin eilisen päivän. Silloin oli vielä melko auringoton päivä, mutta vesi tuntui ihana lämpöiseltä ja leikin siinä aivan rannassa, kun äkkiä huomasin, että vesi kannatteli minua. Villaiset uimapuvut kestivät kamalan kauan kuivua. Kai se oli todennut muutkin, joten seuran edustus uimapuvuiksi hankittiin pumpulipukuja.

4. Ensimmäinen verryttelypuku ja simmarit

Kun harrastimme näytöksissämme kuviokelluntaa, oli meille nämä punaiset pumpulipuvut päällämme. Kovasti suosittuja nämä meidän näytöksemme olivat siihen aikaan, ja jokaiseen uimanäytökseen harjoittelimme erilaisia kuvioita.

Olin jo 15-vuotias, kun sain ensimmäisen trikoisen uimapukuni. Se oli minusta suloinen pitää ja kevyt uida. Se hiveli ihon pintaan perhosen siivin tavoin sekä antoi itse luottamusta uinnille. Se oli lyömätön. Ilmeisesti puku on myös minulle jonkinlainen unelmien täyttymys, sillä se on vieläkin tallella.

Pohdi ja keskustele

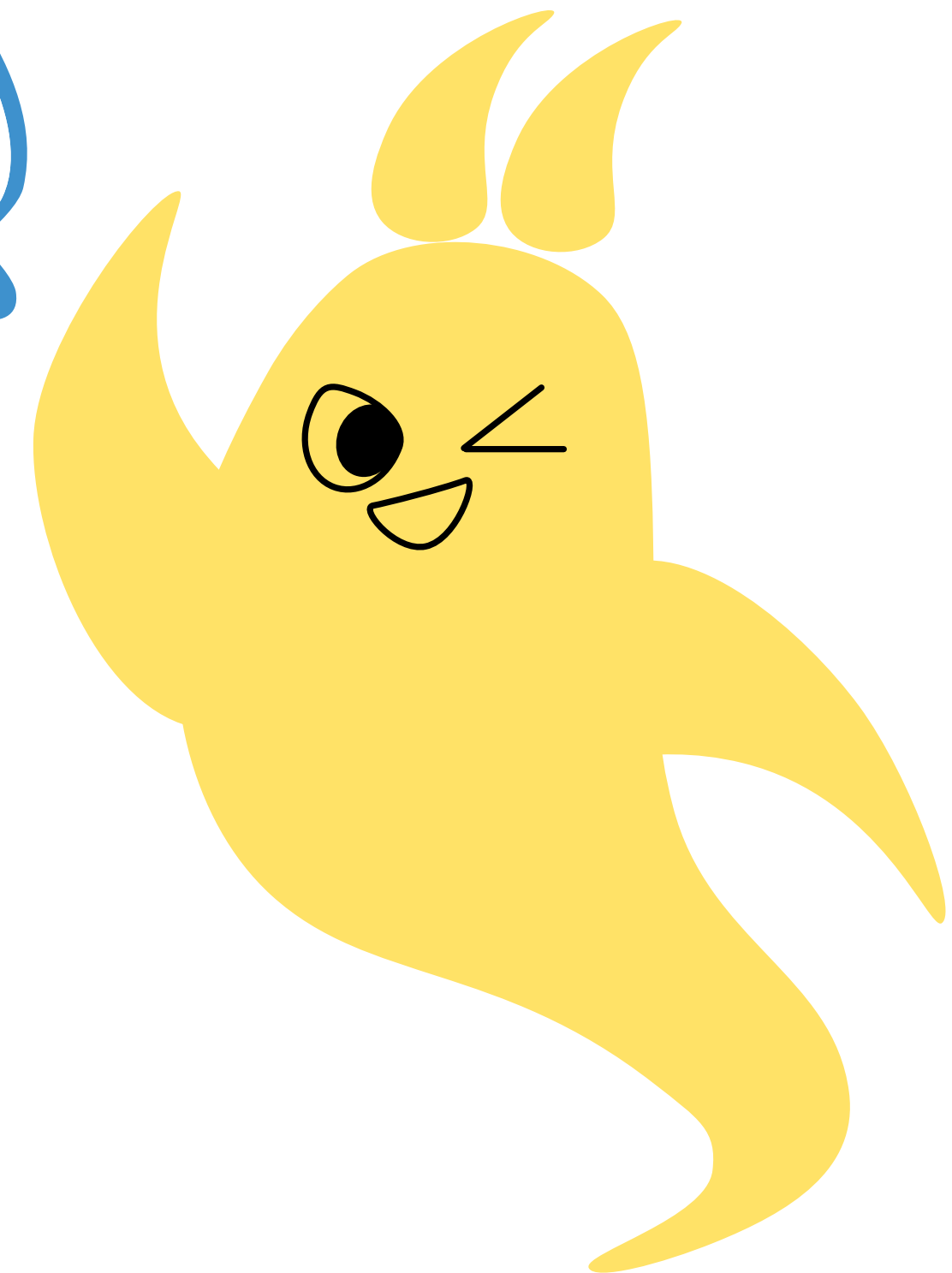
1. Mitä ainetta on tarinassa kuvattu pumpuli?

2. Tiedätkö mistä sanasta miesten uimahousujen ”simmarit” tulee?

3. Tiedätkö mitä on kuviokellunta?

4. Oliko tarinassa sanoja tai asioita, jotka olivat erikoisia tai uusia?

Simbyxor = uimahousut

Urheiluasuja — mikä on muuttunut?

5. Huippu-urheilijoiden innostava vaikutus

-Veikko Peippola

Paavo Nurmi oli aikamme suurin ja kuuluisin urheilija. Hänen juoksujaan ja harjoituksiaan seurattiin tarkasti. Kun lehdestä luettiin, että Nurmi oli harjoitellut juoksemalla junan perässä pitäen kädelään kiinni viimeisen vaunun puskurista, yritimme mekin pidentää juoksuaskelta niin pitkälle kuin mahdollista. Harpoimme kahden metrin askelin, kunnes jalat eivät enää riittäneet.

Myöhemmin opittiin, että mestari oli sittenkin siirtynyt taloudellisempaan, matalampaan askellukseen, ja sitä alettiin jäljitellä. Nurmea ihailtiin eniten. Jokainen poika halusi olla Nurmi.

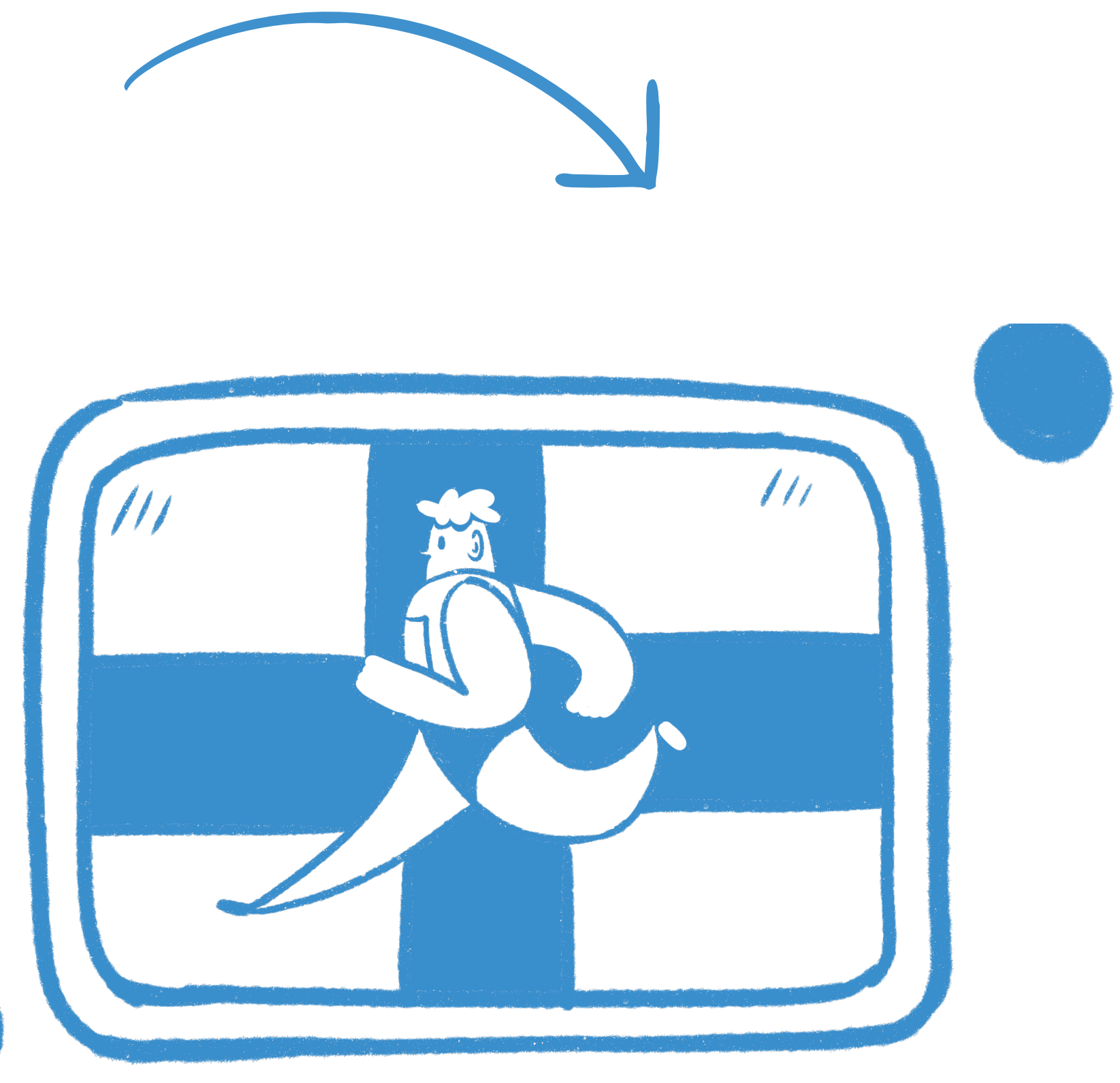
Milloin Paavo Nurmi on syntynyt?

5. Huippu-urheilijoiden innostava vaikutus

Kaupasta ostettiin peltirasioissa myytäviä Nurmi-pastilleja. Kun pastillit oli syöty, rasiat jäivät aarteiksi. Niissä säilytettiin nappeja, kolikoita ja muuta pientä. Lehdistä leikattiin kuvia Paavo Nurmesta, Ville Ritolasta ja Hannes Kolehmaisesta juoksemassa, ja niistä tehtiin omia tyylimalleja. Kun järjestimme pikkukisoja, voittaja oli aina Nurmi, toisena Kolehmainen ja kolmantena Ritola—niin kuin kuuluikin.

Hannes Kolehmainen voittaa Jean Bouinin 5000 m:n juoksussa ME ajalla. Tukholman olympiakisat 1912.

5. Huippu-urheilijoiden innostava vaikutus

Heittäjistä Matti Järvinen oli ykkönen. Hänen innoittamana syntyi monissa pihoissa paju- ja leppäkeihäistä omia keihäskilpailuja. Itse innostuin Ville Pörhölän moukarinheitosta niin, että tein oman kolmen kilon moukarin katosta irrotetun lamppukruunun pallomaisesta painosta. Harjoittelin ahkerasti ja sain moukarini lentämään kolmen pyörähdyksen jälkeen 42 metriä; melkein yhtä pitkälle kuin maan parhaat siihen aikaan. Moukarinheitto ei kuitenkaan ollut maaseudulla suosittua, eikä minulla ollut harjoittelukavereita. Kerran isä tarvitsi painon savupiipun nuohoukseen, keksi käyttää moukarini ja ruuvasi sen rassin päähän. Siihen päättyivät moukarinheittourani — enkä uutta enää tehnyt.

Pohdi ja keskustele

1. Ketkä ovat sinun urheiluidoleitasi?

2. Tiedätkö Paavo Nurmen? Keitä urheilijoita osaat nimetä?

3. Oliko tarinassa sanoja tai asioita, jotka olivat erikoisia tai uusia?

Paavo Nurmi voitti 12 olympiamitalia juoksussa, joista 9 oli kultaista.

Urheilusankareita

Ville Ritola

Matti Järvinen

Paavo Nurmi

Käsitteitä ja sanoja

mäystin= Vanhan ajan suksen sidelenkki, jonka avulla jalkine kiinnitetään sukseen. Se oli yleensä tehty nahasta

kattopäre = puusta (yleensä kuusesta ,tai männystä) veistetty hyvin ohut lauta, jota käytettiin ennen vanhaan kattomateriaalina.

kansakoulu= entinen peruskoulua edeltänyt koulumuoto, jossa lapset saivat perusopetuksen.

jääriite= ohut jääkerros, joka muodostuu veden pinnalle, usein syksyllä tai keväällä.

pumpulitrikoo= pehmeästä puuvillakankaasta (pumpulista) tehty joustava kangas; käytettiin esimerkiksi alusvaatteissa.

laamapaita= pehmeästä ja harvaan kudotusta puuvillasta valmistettu aluspaita. Nimi tulee paidan kehittäjän Heinrich Lahmannin nimestä.

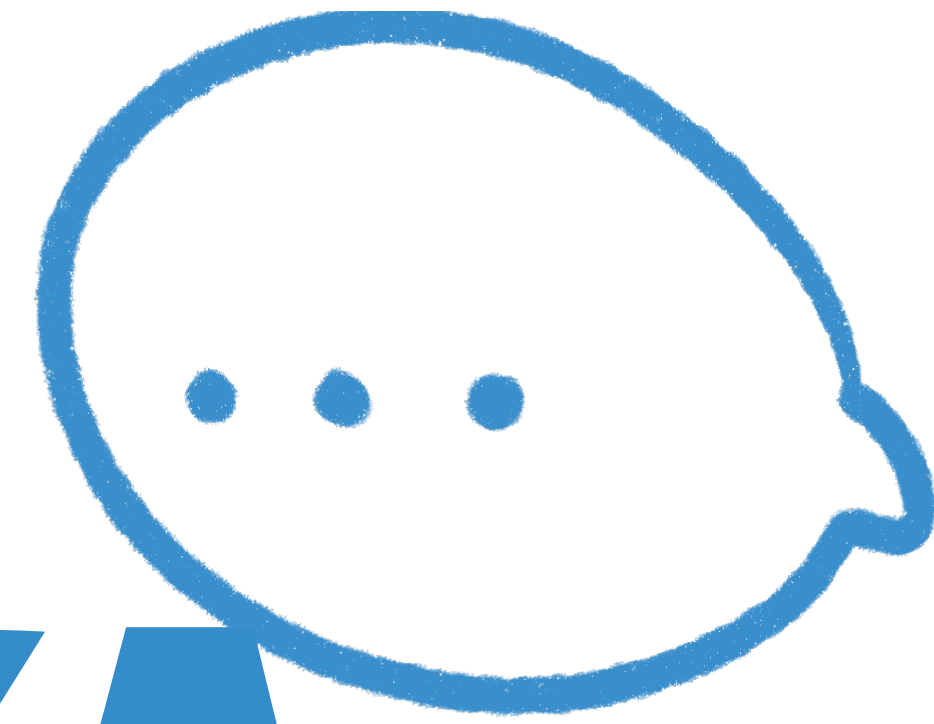
rassi= sanalla on monta merkitystä. Se voi tarkoittaa vanhahkoa autoa tai kuten tässä oppimateriaalissa, puhditukseen tarkoitettua työvälinettä..

LIIKUNTASEIKKAILU

-TAHTO-

TEHTÄVÄN AIKA

Sinun tarinasi

6. Sinun tarinasi

1. Nyt on aika kirjoittaa sinun tarinasi!

2. Mikä on sinun mieleenpainuvvin liikunta- tai urheilumuistosi?

3. Kirjoita oma muistosi tai haastattele jotakin tuntemaasi henkilöä.

Olitko paikan päällä katso-
massa ottelua? Olitko itse
kisailemassa? Kokeilitko
uutta lajia?

Työn iloa!

